

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työntekijäin eläkelakia siten, että eläketurvakeskuksen tehtävistä säädettäisiin nyt asetuksessa olevien säännösten sijasta nykyistä tarkemmin työntekijäin eläkelaisissa. Samalla eläketurvakeskuksen tehtäviä koskevia säännöksiä selkiytettäisiin. Työntekijäin eläkelakiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännös eläketurvakeskuksen toimivallasta ratkaistessa, sovelletaanko ulkomailla tilapäisesti työskentelevään henkilöön Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvaa koskevan asetuksen tai Suomea sitovien kansainvälisten sosiaaliturvasopimusten nojalla Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä. Nykyisin tämä eläketurvakeskuksen toimivalta perustuu Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvaa koskeviin

säädöksiin ja kansainvälisiin sosiaaliturvasopimuksiin ja niiden toimeenpanosopimuksiin. Työntekijäin eläkelakiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös, jonka mukaan eläketurvakeskuksen ratkaisuun edellä tarkoitetuissa asioissa voisi hakea muutosta.

Eläketurvakeskuksen hallintoelimiä koskeviin säännöksiin ehdotetaan joitakin tarkennuksia ja Vakuutusvalvontaviraston eläketurvakeskukseen kohdistuvaa valvontaa ehdotetaan selkiytettäväksi.

Esityksessä ehdotetut muutokset liittyvät osittain laajempaan kokonaisuuteen lakisääteistä eläkevakuutusta hoitavien eläkelaitosten vakavaraisuuden, sijoitustoiminnan, hallinnon ja valvonnan uudistamista.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja sen arviointi

1.1. Eläketurvakeskuksen tehtävät

1.1.1. Eläketurvakeskuksen tehtävät, jotka vaativat eläkelaitosten yhteistoimintaa

Työntekijäin eläkelain (395/1961; TEL) 14 §:n 1 momentin mukaan eläketurvakeskus selvittää eläkelaitosten keskinäisen vastuun tietyistä laissa tarkemmin säädettyistä kuluista sekä suorittaa muita sellaisia tehtäviä, jotka sille erikseen säädetään ja jotka edellyttävät eläkelaitosten yhteistoimintaa. Mainituista tehtävistä säädetään eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävän asetuksen (431/1961; ohjesääntöasetus) 1 §:n 1 momentin 1, 2 ja 4 kohdassa sekä 2 momentissa.

Ohjesääntöasetuksen 1 §:n 1 momentin 1, 2 ja 4 kohdan mukaan eläketurvakeskuksen tehtävänä on antaa viranomaisille lausuntoja ja tehdä esityksiä yksityisten alojen eläkeläisten mukaista eläketurvaa ja sen kehittämistä koskevissa asioissa, toimittaa julkaisuja ja muulla tavalla antaa tietoja, selvityksiä ja neuvoja edellä tarkoitettujen lakien soveltamisesta sekä suorittaa tutkimuksia ja laatia tilastoja näiden lakien mukaisesta eläketurvasta.

Ohjesääntöasetuksen 1 §:n 2 momentin mukaan eläketurvakeskus voi myös harjoittaa toimintaa, joka edistää edellä tarkoitettujen lakien mukaista toimintaa harjoittavien eläkelaitosten yhteistyötä sosiaalivakuutuksen ja sosiaalihuollon piirissä toimivien muiden laitosten ja viranomaisten kanssa.

TEL:n 14 §:n 1 momentin mukaan eläketurvakeskus hoitaa myös eläkelaitosten valvontaan liittyviä tämän lain mukaisia toimenpanotehtäviä siten kuin sosiaali- ja terveysministeriö määrää.

Sosiaali- ja terveysministeriö on päätöksillään eräiden eläkekassojen valvontaa koskevien tehtävien siirtämisestä eläketurvakeskukselle (STMp 1304/1995) ja eräiden eläkesäätiöiden valvontaa koskevien tehtävien

siirtämisestä eläketurvakeskukselle (STMp 213/1996) määrännyt eläketurvakeskuksen valvottavaksi päätöksissä tarkoitettujen eläkekassojen ja säätiöiden toiminnan TEL-eläketurvaa koskevilta osin.

TEL:n 14 §:n 1 momentin säännös eläketurvakeskuksen tehtävistä, jotka vaativat eläkelaitosten yhteistoimintaa, on sisällöltään varsin yleisluontoinen. Tarkemmat säännökset näistä tehtävistä on ohjesääntöasetuksessa. Vakuutusvalvontavirastosta annettu laki (78/1999) on tullut voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1999. Tässä laissa säädetään vakuutusalan valvontaa varten perustettavasta uudesta valvontaelimestä eli Vakuutusvalvontavirastosta ja sen valvontatehtävistä. Vakuutusvalvontavirasto on aloittanut toimintansa kyseisen lain voimaan tullessa. Vakuutusvalvontavirasto on hallinnollisesti sosiaali- ja terveysministeriön alainen virasto, jolle on siirtynyt osa nykyisin sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluvasta vakuutusalan valvonnasta siihen liittyvine tehtävineen. Vakuutusvalvontavirastosta annettu laki on yleislaki suhteessa erityislakien säännöksiin vakuutusalan valvonnasta. Tämän vuoksi on tärkeää, että muun muassa eläketurvakeskuksen toimivalta suhteessa Vakuutusvalvontaviraston toimivaltaan on riittävän selkeästi säännelty. Eläketurvakeskuksen aseman ja tehtävien selkeyttämiseksi laajemminkin sekä eläkelaitoksiin että Vakuutusvalvontavirastoon ja sosiaali- ja terveysministeriöön nähden olisi tarpeen, että eläketurvakeskuksen tehtävistä säädettäisiin ohjesääntöasetuksen sijasta nykyistä tarkemmin TEL:n 14 §:ssä.

Eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä annettu laki (165/1999) on tullut voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1999. Tämän lain 3 §:n 1 momentin mukaan lain soveltamisalaan kuuluvista tehtävistä huolehtivana yhdyslaitoksena toimii eläketurvakeskus. Pykälän 2 momentissa on luettelo tehtävistä, jotka eläketurvakeskukselle yhdyslaitoksena muun muassa kuuluvat. Myös näihin eläketurvakeskuksen yhdyslaitostehtäviin on selkeyden vuoksi tarkoituksenmukaista viitata TEL:n 14 §:ssä.

1.1.2. Eläketurvakeskuksen toimivalta ratkaistaessa, sovelletaanko henkilöön Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvasäädösten ja kansainvälisten sosiaaliturvasopimusten mukaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä

Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista varten on annettu neuvoston asetus sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä (ETY) N:o 1408/71, jäljempänä sosiaaliturva-asetus.

Sosiaaliturva-asetuksen 1 ja 2 artiklan ja 1 artiklaa koskevan liitemääräyksen mukaan sovellettaessa sosiaaliturva-asetusta Suomessa palkattuna työntekijänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana pidetään sellaista henkilöä, joka on Suomen työeläkejärjestelmää koskevassa lainsäädännössä tarkoitettu työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja.

Sosiaaliturva-asetuksen II osassa eli asetuksen 13, 14, 14 a—14 d, 15 ja 16 artiklassa on lainvalintasäännökset siitä, minkä jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädäntöä on asetuksessa tarkemmin säännellyissä tilanteissa työntekijään, virkamieheen tai yrittäjään sovellettava. Sosiaaliturva-asetuksen yleiset lainvalintasäännökset ovat 13 artiklassa. Artiklan mukaan henkilöön sovelletaan sen jäsenvaltion kansallista sosiaaliturvalainsäädäntöä, jonka alueella hän työskentelee tai harjoittaa ammattiaan. Merenkulkijaan sovelletaan pääsääntöisesti sen jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädäntöä, jonka lipun alla purjehtivassa aluksessa hän työskentelee. Virkamieheen sovelletaan sen valtion lainsäädäntöä, jonka palveluksessa hän on.

Sosiaaliturva-asetuksen 14, 14 a—14 d, 15 ja 16 artiklassa on edellä tarkoitettusta työskentelymaan ja lippumaan periaatteesta poikkeavia erityistilanteita koskevat erityislainvalintasäännökset. Sosiaaliturva-asetuksen 14 artiklassa on muun muassa lainvalintasäännös, joka koskee toiseen jäsenvaltioon tilapäisesti lähetettyä työntekijää. Sen mukaan toiseen jäsenvaltioon enintään 12 kuukaudeksi lähetettyyn työntekijään sovelletaan edelleen lähtömaan sosiaaliturvalainsäädäntöä. Mainittua 12 kuukauden aikaa voidaan työskentelyvaltion suostumuksella jatkaa vielä 12 kuukaudella. Vastaavat säännökset ovat myös yrittäjistä ja merenkulkijoista.

Erityislainvalintasäännökset koskevat myös tilanteita, joissa henkilö työskentelee tai harjoittaa yritystoimintaa samanaikaisesti kahden tai useamman jäsenvaltion alueella, ja tilanteita, joissa on kysymys kahden tai useamman jäsenvaltion alueella työskentelevistä virkamiehistä, diplomaatti- ja konsuliedustustojen henkilökunnasta sekä Euroopan yhteisöjen henkilökunnasta.

Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 574/72, joka koskee sosiaaliturva-asetuksen täytäntöönpanomenettelyä, jäljempänä täytäntöönpanoasetus, 11, 11 a, 12 a, 13 ja 14 artiklassa säädetään todistuksista, joita edellä tarkoitetuissa erityistilanteissa annetaan työntekijään, virkamieheen tai yrittäjään sovellettavasta kansallisesta sosiaaliturvalainsäädännöstä. Täytäntöönpanoasetuksen liitteen 10 M kohdan mukaan tällaisen lähetetyn työntekijän todistuksen ja muun edellä tarkoitetun todistuksen siitä, että henkilöön sovelletaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä, antaa eläketurvakeskus. Eläketurvakeskuksen ratkaisuoikeus ei kuitenkaan koske sosiaaliturva-asetuksessa tarkoitettuja poikkeuslupa-asioita, joissa toimivaltaiset viranomaiset tai näiden nimeämät toimielimet voivat sopia poikkeuksista asetuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskeviin määräyksiin ja säännöksiin.

Lähetetyn työntekijän todistus annetaan osoitukseksi siitä, että henkilöön sovelletaan hänen työskennellessä toisessa jäsenmaassa edelleen lähtömaan sosiaaliturvalainsäädäntöä. Jos eläketurvakeskus katsoo sosiaaliturva-asetuksen lainvalintasäännösten nojalla, ettei henkilöön voida enää soveltaa Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä, lähetetyn työntekijän todistusta ei anneta.

Suomella on myös edelleen voimassa sosiaaliturvasopimus eräiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden kanssa. Näiden sopimusten sovellettavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä koskevia määräyksiä sovelletaan sellaisiin työntekijöihin, jotka eivät ole jäsenvaltioiden eivätkä Euroopan talousalueeseen kuuluvien maiden kansalaisia. Suomella on sosiaaliturvasopimus Ison-Britannian (SopS 11/1984), Espanjan (SopS 38/1987), Itävallan (SopS 32/1987), Kreikan (SopS 31/1991), Luxemburgin (SopS 26/1991) ja Saksan (SopS 67/1981) kanssa. Pohjoismaiden kanssa Suo-

mella on yhteinen pohjoismainen sosiaaliturvasopimus (SopS 106/1993).

Lisäksi Suomella on voimassa sosiaaliturvasopimukset seuraavien Euroopan unionin ulkopuolisten jäsenvaltioiden kanssa: Kanada (SopS 6/1988 myöhemmin tehtyine muutoksineen), Yhdysvallat (SopS 86/1992), Sveitsi (SopS 64/1986) ja Viro (SopS 70/1997). Lisäksi Suomella on Kanadaan kuuluvan Québecin kanssa sosiaaliturvasopimusjärjestely (SopS 6/1988). Suomi on solminut myös Chilen kanssa sosiaaliturvasopimuksen, jonka eduskunta on 11 päivänä joulukuuta 1998 hyväksynyt (HE eduskunnalle Chilen kanssa tehdyn sosiaaliturvasopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 257/1998 vp), mutta sopimus ei ole vielä tullut voimaan.

Edellä mainituissa sosiaaliturvasopimuksissa on myös määräys siitä, että lähtömaan sosiaaliturvalainsäädäntöä sovelletaan henkilöön, jonka työnantaja lähettää tilapäisesti työskentelemään toisen sopimusvaltion alueelle. Työskentelyn tilapäisyydelle asetettu määräaika vaihtelee sopimuksittain kahdesta vuodesta viiteen vuoteen. Näissä sopimuksissa tarkoitettulle lähetetylle työntekijälle annetaan niin ikään todistus osoitukseksi siitä, että hän kuuluu toisessa sopimusmaassa työskennellessään edelleen lähtömaan sosiaaliturvalainsäädännön piiriin. Lähetetyn työntekijän todistuksen Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta antaa sosiaaliturvasopimusten toimeenpanosopimusten mukaan eläketurvakeskus. Näiden sopimusten toimeenpanosopimusten mukaan eläketurvakeskus antaa eräissä muissakin kuin lähetetyn työntekijän tilanteissa todistuksen siitä, että henkilöön sovelletaan edelleen Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä.

Eläketurvakeskuksen toimivalta lähetetyn työntekijän todistuksen tai muun sovellettavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä koskevan todistuksen antajana perustuu siis sosiaaliturvasopimusten toimeenpanosopimuksiin ja sosiaaliturva-asetuksen täytäntöönpanoasetuksen liitteeseen. Niissä ei ole kuitenkaan säännöksiä siitä, miten menetellään, jos eläketurvakeskus ei anna pyydettyä todistusta. Tällaisia menettelysäännöksiä ei ole myöskään Suomen kansallisessa sosiaaliturvalainsäädännössä.

Todistuspyynnöt ovat lisääntymässä ja niihin liittyy yhä useammin tulkinnanvaraisuutta. Sillä seikalla, ettei eläketurvakeskus katso voivansa antaa todistusta, voi olla suuri mer-

kitys työnantajan ja etenkin työntekijän ja yrittäjän kannalta, koska työntekijän ja yrittäjän sosiaaliturva on tällöin järjestettävä työntekomaassa tai maassa, jossa yritystoimintaa harjoitetaan. Tämä koskee työeläketurvan lisäksi myös muuta sosiaaliturva-asetuksen piiriin kuuluvaa sosiaaliturvaa, kuten esimerkiksi sairausvakuutusta. Jäsenvaltioiden sosiaaliturvan tasossa on eroja ja myös se, kuinka työnantajat ja työntekijät osallistuvat sosiaaliturvan rahoitukseen, on erilainen eri jäsenvaltioissa. Näitä seikkoja ei ole välttämättä osattu ottaa huomioon komennussopimusta tehtäessä, jos on oletettu, että työntekijä kuuluu lähetettynä työntekijänä Suomen sosiaaliturvan piiriin.

Pyydetyn todistuksen antamatta jättäminen voi johtua esimerkiksi siitä, että eläketurvakeskus katsoo, ettei työntekijä tai työnantaja täytä sosiaaliturva-asetuksessa tarkoitettua lähetetyn työntekijän tai lähettävän työnantajan edellytyksiä.

Työnantajalla ja työntekijällä voi olla myös erilainen näkemys siitä, onko kysymys sosiaaliturva-asetuksessa tarkoitettua lähetetystä työntekijästä. Kun lähetetyn työntekijän todistuksen voi täytäntöönpanoasetuksen 11 artiklan mukaisesti pyytää toisistaan riippumatta työntekijä tai hänen työnantajansa, myös sellaisessa tilanteessa, jossa eläketurvakeskus antaa lähetetyn työntekijän todistuksen, toinen osapuoli saattaa olla tyytymätön tilanteeseen. Tätäkään sopimusosapuolten ristiriitatilannetta ajatellen ei ole säännöksiä, joiden nojalla tyytymätön osapuoli voisi hakea muutosta asiassa.

Kun Euroopan unionin jäsenvaltio harkitsee todistuksen antamista Euroopan unionin jäsenvaltioissa työskentelevälle, sosiaaliturva-asetuksen 13 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitettulle virkamiehelle tai sellaisena pidettävälle henkilölle, se seikka, ketä on pidettävä edellä tarkoitettuna henkilönä, on jätetty jäsenvaltion tulkinnan varaan. Suomessa eläketurvakeskus on yhdessä valtiokonttorin kanssa pyrkinyt luetteloimaan tällaiset henkilöt. Jos eläketurvakeskus katsoo, ettei kysymyksessä ole sosiaaliturva-asetuksen 13 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitettu virkamies tai sellaisena pidettävä henkilö, se ei anna todistusta. Käytännössä eläketurvakeskus kuulee valtion eläkelain (280/1966; VEL) piiriin kuuluvien henkilöiden osalta valtiokonttoria ennen todistuksen antamista. Vastaavasti eläketurvakeskus kuulee kunnallista eläkelaitosta kunnallisten

viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (202/1964) piiriin kuuluvien henkilöiden ollessa kysymyksessä. Eläketurvakeskus menettelee vastaavasti myös muiden julkisten alojen työeläkelakien ja -sääntöjen piiriin kuuluvien henkilöiden kohdalla. Näissäkin tilanteissa eläketurvakeskuksen lopputuloksesta ei voi valittaa, koska eläketurvakeskuksella ei ole kansallisen lainsäädännön mukaan mahdollisuutta antaa tällaisessa asiassa valituskelpoista hylkäävää päätöstä.

Nykyisin eläketurvakeskus ilmoittaa hylkäävästä ratkaisusta kirjeellä hakijalle. Jos kysymyksessä on yksityisen sektorin työntekijä tai yrittäjä, eläketurvakeskus voi kuitenkin hakemuksesta antaa TEL:n, lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962; LEL), taitelijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain (662/1985; TaEL), maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969; MYEL) tai yrittäjien eläkelain (468/1969; YEL) 1 §:ssä tarkoitettua ratkaisun. Näiden säännösten mukaan eläketurvakeskus ratkaisee asianomaisen työnantajan, työntekijän, yrittäjän tai eläkelaitoksen hakemuksesta, sovelletaanko asianomaiseen työntekijään tai yrittäjään jotakin yksityisten alojen eläkelakia. Käytännössä eläketurvakeskus on soveltanut edellä tarkoitettuja yksityisten alojen eläkelakien soveltamisalasäännöksiä muutaman kerran myös silloin, kun se on ratkaissut, ettei ulkomailla työskentelevään työntekijään ole sovellettava Suomen työeläkelainsäädäntöä. Tällaisen kielteisen valituskelpoisen päätöksen se on voinut antaa ainoastaan niissä tapauksissa, kun on ollut kyse yksityisten alojen eläkelakien soveltamisesta. Kun kysymyksessä on ollut VEL:n tai muiden julkisten alojen eläkelakien soveltaminen, eläketurvakeskus ei ole voinut antaa kielteisessä tapauksessa valituskelpoista päätöstä.

Eläketurvakeskus ei siten nykyisin voi antaa Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvaa koskevien säädösten eikä kansallisen lainsäädäntömmä nojalla edellä tarkoitetuissa Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista koskevista asioista suoraan valituskelpoisia päätöksiä eikä eläketurvakeskuksen näihin ratkaisuihin voida hakea muutosta. Ainoastaan siinä tapauksessa, kun eläketurvakeskus on TEL:n, LEL:n, TaEL:n, MYEL:n tai YEL:n 1 §:n nojalla ratkaissut myös kysymyksen siitä, sovelletaanko henkilöön jotakin edellä mainituista yksityisten alojen eläkelaeista, asianosainen on yksityisten alojen

työeläkelainsäädännön nojalla voinut valittaa tässä asiassa annetusta eläketurvakeskuksen ratkaisusta, jolloin muutoksenhakuelin on tämän asian ratkaistessaan tavallaan epäsuorasti ratkaissut myös sen, voidaanko henkilölle antaa edellä tarkoitettu todistus Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta.

Se, mitä edellä on sanottu sosiaaliturvasetuksen toimeenpanoon liittyvistä vaikeuksista, koskee soveltuvien osin myös sosiaaliturvasopimusten toimeenpanoa.

1.2. Eläketurvakeskuksen hallintoelimet

Eläketurvakeskuksen hallintoelimiä koskevat lain tasoiset säännökset ovat TEL:n 14 §:n 2 momentissa. Sen mukaan sosiaali- ja terveysministeriö asettaa edustajiston. Siihen kuuluu työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen edustajia sekä henkilöitä, jotka ovat perehtyneet vakuutusyhtiö-, eläkekassa- ja eläkesääntötoimintaan sekä vakuutuslainoppiin, vakuutuslääketieteeseen ja vakuutusmatematiikkaan. Tarkemmat säännökset edustajiston asettamisesta ja kokoonpanosta ovat ohjesääntöasetuksen 4 §:ssä, jossa säädetään myös edustajiston jäsenten varamiehistä ja edustajiston toimikauden pituudesta.

TEL:n 14 §:n 2 momentin mukaan eläketurvakeskuksen hallitukseen kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön määräämät puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä 11 edustajiston valitsemaa muuta jäsentä, joille kullekin on nimettävä henkilökohtainen varamies. Edellä mainitusta 11 jäsenestä ja heidän varamiehistään työnantaja- ja työntekijäjärjestöjä edustavat valitsevat kumpikin kolme, yrittäjäjärjestöjä edustavat kaksi sekä edustajisto yhdessä valitsee loput kolme hallituksen jäsentä varamiehineen. Hallituksen asettamisesta ja kokoonpanosta on tarkemmat säännökset ohjesääntöasetuksen 10 §:ssä, jossa säädetään myös hallituksen toimikauden pituudesta.

Työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain (354/1997) 9 §:n mukaan työeläkevakuutusyhtiön hallituksen jäsenen on oltava hyvämaineinen. Tällaista nimenomaista säännöstä eläketurvakeskuksen hallituksen jäsenen hyvämaineisuudesta ei voimassa olevissa säännöksissä ole.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmis teilla hallituksen esitys laeiksi lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain, taitelijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain, maatalousyrittäji-

en eläkelain ja merimieseläkelain muuttamista. Esitys perustuu lailla perustettujen eläkelaitosten vakavaraisuustyöryhmän (VAKA-VA-työryhmä) muistioon (STM: Työryhmämuistiot 1998:15) ja se liittyy laajempaan kokonaisuuteen työeläkelaitoksen rahoituksen, vakavaraisuuden, sijoitustoiminnan ja hallinnon uudistamisesta. Tässä hallituksen esityksessä on tarkoitus muun muassa ehdottaa, että kysymyksessä olevilla laeilla perustettujen eläkelaitosten hallitusten jäseniltä edellytettäisiin hyvämaineisuutta yhtenevästi työeläkeyhtiöiden hallitusten jäsenten kanssa. Tätä koskeva säännös lisättäisiin asianomaisiin eläkelakeihin.

VAKA-VA-työryhmässä selvitettiin myös eläketurvakeskusta koskevien säännösten muutostarpeita muun muassa hallinnon osalta. Työryhmä katsoi, että hallituksen jäsenen hyvämaineisuusvaatimus tulisi koskea myös eläketurvakeskuksen hallituksen jäsentä.

Voimassa olevat säännökset eläketurvakeskuksen edustajiston ja hallituksen jäsenten henkilökohtaisista varamiehistä ovat puutteelliset. Käytännössä edustajiston ja hallituksen jäsenten varamiehiin on soveltuvin osin noudatettu, mitä varsinaisista jäsenistä säädetään, silloinkin kun tästä ei ole ollut nimenomaista säännöstä TEL:ssa eikä ohjesääntöasetuksessa. Näin on menetelty esimerkiksi varsinaisille jäsenille säädettyjen kelpoisuusehtojen osalta. Lisäksi edustajiston jäsenten henkilökohtaisten varamiesten asettamisesta säädetään vain ohjesääntöasetuksessa, kun taas hallituksen jäsenten henkilökohtaisten varamiesten asettamisesta säädetään myös TEL:ssa. Näistä syistä eläketurvakeskuksen edustajiston ja hallituksen varamiehiä koskevia säännöksiä olisi syytä täydentää ja tarkistaa.

1.3. Eläketurvakeskuksen valvonta

Sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusalaan, siis myös lakisääteiseen eläkevakuutukseen ja sitä harjoittaviin tahoihin kohdistama viranomaisvalvonta on 1 päivänä huhtikuuta 1999 voimaan tulleilla Vakuutusvalvontavirastosta annetulla lailla ja siihen liittyvillä erityislakien muutoksilla (78—101/1999) siirretty osittain sosiaali- ja terveysministeriöltä Vakuutusvalvontavirastolle. Tätä ennen yksityisten alojen lakisääteisen eläkevakuutuksen toimeenpanosta huolehtivien eläkelaitosten ja niiden yhteistoimintaelimenä toimivan eläketurvakeskuk-

sen valvonta kuului kokonaan sosiaali- ja terveysministeriölle. Osan tästä valvontatehtävästään ministeriö oli kuitenkin siirtänyt kahdella päätöksellään (STMP 1304/1995 ja 213/1996) eläketurvakeskukselle. Ministeriön lakisääteistä eläkevakuutusta harjoittaviin eläkelaitoksiin ja eläketurvakeskukseen kohdistuvan valvonnan päätavoitteita ovat olleet vakuutettujen etujen turvaaminen ja vakuutustoiminnan terveen kehityksen varmistaminen. Eläketurvakeskukselle on toisaalta haluttu taata yksityisten alojen eläkelaitosten yhteistoimintaelimenä tietty toiminnallinen itsenäisyys ja riippumattomuus valtion hallinnosta.

Vakuutusvalvontavirastosta annetun lain 1 §:n mukaan vakuutus- ja eläkelaitosten sekä muiden vakuutusalaalla toimivien valvontaa ja tarkastusta varten on Vakuutustarkastusvirasto, joka on hallinnollisesti sosiaali- ja terveysministeriön alainen. Lain 2 §:n mukaan muun muassa lakisääteistä eläkevakuutusta harjoittavat eläkelaitokset ja eläketurvakeskus ovat laissa tarkoitettuja valvottavia. Lain 3 §:n mukaan Vakuutusvalvontaviraston tehtävänä on valvoa ja tarkastaa valvottavien toimintaa siten kuin siitä erikseen säädetään. Siten Vakuutusvalvontaviraston harjoittaman valvonnan sisällön ratkaisee myös eläkelaitosten ja eläketurvakeskuksen osalta ensi sijassa asianomaisten erityislakien säännökset. Vakuutusvalvontaviraston eläkelaitoksiin kohdistuvan valvonnan sisällöstä on säädetty edellä tarkoitetuissa erityislaeissa. Vakuutusvalvontaviraston eläketurvakeskukseen kohdistuvan valvonnan sisällöstä ei sen sijaan ole nimenomaista erityislain säännöstä.

Hallituksen esityksessä laiksi vakuutusvalvontavirastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 163/1998 vp) omaksutun kannan mukaan sosiaali- ja terveysministeriön nykyisestä vakuutusalaan kohdistamasta valvonnasta operatiivinen valvonta siirtyisi Vakuutusvalvontavirastolle ja muu valvonta jäisi edelleen ministeriölle. Tätä periaatetta on noudatettu myös jo voimaan tulleissa tähän hallituksen esitykseen liittyneissä erityislakien muutoksissa. Operatiivisessa valvonnassa on keskeistä vakuutuslaitosten vakavaraisuuden valvonta, jonka tärkeimpänä tavoitteena on vakuutettujen etujen turvaaminen.

Sosiaali- ja terveysministeriön eläketurvakeskukseen kohdistamaan valvontaan on ennen Vakuutusvalvontaviraston perustamis-

ta kuulunut myös eläketurvakeskuksen operatiivinen valvonta, vaikka tästä ei ole ollut nimenomaista säännöstä laissa. TEL:n ja ohjesääntöasetuksen säännökset ovat kuitenkin käytännössä edellyttäneet tällaista valvontaa. Ministeriö on valvonut eläketurvakeskuksen toimintaa muun muassa siten, että se on asettanut kokonaisuudessaan eläketurvakeskuksen edustajiston ja lisäksi hallituksen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Lisäksi ministeriöllä on ollut oma edustajansa näissä hallintoelimissä. Valvonnan suorittamiseksi ministeriöllä on myös ollut oikeus vaatia ilmoittamaansa asiaa varten pidettäväksi edustajiston ylimääräinen kokous. Ministeriö on myös vahvistanut vuosittain eläketurvakeskuksen kuluihin käytettävän osuuden työeläkevakuutusmaksun osana. Lisäksi ministeriöllä on ollut oikeus saada eläketurvakeskukselta tilastotiedot sen omasta ja eläketurvakeskuksen valvomiin eläkelaitosten toiminnasta. Ministeriöllä on ollut oikeus saada tietoja myös eläketurvakeskuksen taloudellista valvontaa varten.

Vakuutusvalvontavirastosta annetun lain johdosta ohjesääntöasetuksen eräitä, lähinnä eläketurvakeskuksen taloudelliseen valvontaan liittyviä säännöksiä on muutettu asetuksessa eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävän asetuksen muuttamisesta (256/1999), joka on tullut voimaan samanaikaisesti Vakuutustarkastusvirastosta annetun lain kanssa. Ohjesääntöasetuksen muuttamista koskevassa esittelymuistiossa todetaan muun muassa, että "asetusta on tarkoitus muuttaa siten, että Vakuutusvalvontavirasto huolehtisi niistä tehtävistä, jotka edellä mainitussa lainsäädännössä omaksutun sosiaali- ja terveysministeriön ja Vakuutusvalvontaviraston välisen tehtäväjaon mukaan tulevat kuulumaan Vakuutusvalvontavirastolle". Muutetun ohjesääntöasetuksen 17 §:n mukaan eläketurvakeskuksen on toimitettava aikaisemmin ministeriölle muun muassa toimitetut tilinpäätös, tilintarkastuskertomus ja edustajiston niiden johdosta tekemä päätös Vakuutusvalvontavirastolle viimeistään tilikautta seuraavan toukokuun kuluessa. Siten taloudellisen valvonnan sisältöä ei ole aikaisemmasta muutettu.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Vakuutusvalvontaviraston välisen eläketurvakeskuksen kohdistaman valvonnan selkeyttämiseksi TEL:iin tulisi ottaa nimenomainen säännös Vakuutusvalvontaviraston eläketurvakeskukseen kohdistamasta valvonnasta.

Tällöin lähtökohtana tulisi olla, että eläketurvakeskuksen valvonta jakautuisi sosiaali- ja terveysministeriön ja Vakuutusvalvontaviraston kesken siten, että eläketurvakeskuksen taloudellinen valvonta kuuluisi Vakuutusvalvontavirastolle ja muu valvonta jäisi edelleen ministeriölle. Vaikka eläketurvakeskus ei enää harjoitakaan vakuutustoimintaa luottovakuutuksen siirryttyä Vakuutusosakeyhtiö Garantiaan, tähän vakuutuskantaan liittyvän selvittelyn sekä eläketurvakeskuksen toimintaan liittyvien suurten taloudellisten intressien vuoksi olisi myös suotavaa, että eläketurvakeskuksen taloudellisesta valvonnasta olisi nimenomainen säännös TEL:ssä.

Eläketurvakeskuksen valvonnan jakamisen edellä kuvatulla tavalla sosiaali- ja terveysministeriön ja Vakuutusvalvontaviraston kesken voidaan katsoa lähinnä vastaavan sitä periaatetta, mikä edellä mainituissa Vakuutusvalvontaviraston harjoittamaa valvontaa koskevissa lainmuutoksissa ja ohjesääntöasetuksen muutoksessa on omaksuttu jaettaessa aikaisemmin yksinomaan sosiaali- ja terveysministeriölle kuulunut valvonta ministeriön ja Vakuutusvalvontaviraston kesken.

2. Ehdotetut muutokset

2.1. Eläketurvakeskuksen tehtävät

2.1.1. Eläketurvakeskuksen tehtävät, jotka vaativat eläkelaitosten yhteistoimintaa

Eläketurvakeskuksen tehtävistä, jotka vaativat eläkelaitosten yhteistoimintaa, ehdotetaan säädettäväksi ohjesääntöasetuksen sijasta nykyistä tarkemmin TEL:n 14 §:ssä. Eläketurvakeskuksella on työeläkejärjestelmän lakisäätöisenä keskuksena tehtäviä, kuten muun muassa työeläkejärjestelmän toimeenpanoa varten pidettävien rekistereiden ylläpito ja tietojen käsitteleminen sekä tutkimustoiminta, jotka soveltuvat säädettäväksi pikemminkin lain kuin asetuksen tasoilla säännöksillä. Näiden tehtävien hoitamisessa on muun muassa otettava huomioon toisaalta julkisuuslainsäädännössä ja toisaalta henkilötietolainsäädännössä asetetut rajoitukset ja velvoitteet. Tämänkin vuoksi on paikallaan, että kysymyksessä olevista eläketurvakeskuksen tehtävistä säädetään laintasoisesti. Tarkoituksena on myös, että TEL:n 14 §:ssä säädettäisiin keskitetysti kaikista eläketurvakeskukselle yhteistoimintaelimenä säädetyis-

tä keskeisistä tehtävistä, joista nykyisin säädetään laissa tai asetuksessa.

Ehdotetussa TEL:n 14 §:n 1 momentissa olisi ensin yleissäännös eläketurvakeskuksen tehtävästä toimia yksityisten alojen työeläkejärjestelmän yhteiselimenä, joka edistää järjestelmän täytäntöönpanoa ja kehittämistä. Tämän jälkeen pykälän 1 momentissa luettelaisiin kohdittain tärkeimmät niistä eläketurvakeskuksen tehtävistä eläkelaitosten yhteistoimintaelimenä, joista nykyisin säädetään pykälän 1 momentissa ja ohjesääntöasetuksen 1 §:ssä.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 1 kohta kattaisi ne tehtävät, joista nykyisin säädetään ohjesääntöasetuksen 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Pykälän 1 momentin 2—4 kohdassa olisi lueltu ne tehtävät, jotka jo nykyisessä TEL:n 14 §:ssä säädetään eläketurvakeskuksen tehtäviksi yhteistoimintaelimenä. Pykälän 1 momentin 5—7 kohdassa säädettäisiin niistä tehtävistä, joista nykyisin säädetään ohjesääntöasetuksen 1 §:n 1 momentin 1 ja 4 kohdassa sekä 2 momentissa. Samalla eläketurvakeskuksen suorittamaa tilasto- ja tutkimustoimintaa koskevan säännöksen sanamuotoa tarkistettaisiin. Pykälän 1 momentin 8 kohdassa säädettäisiin eläketurvakeskuksen velvollisuudesta huolehtia tehtäviensä suorittamista varten tarvittavien rekistereiden ylläpidosta ja tietojen käsittelystä. Tarkoituksena on, että myöhemmin annettaisiin erikseen hallituksen esitys yksityisten alojen työeläkelakien tietosuoja koskevien säännösten mukauttamisesta uudistuneen julkisuus- ja henkilötietosäännöksen kanssa.

Eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä annetun lain mukaan eläketurvakeskus huolehtii yhdyslaitokseksi lain soveltamisalaan kuuluvista tehtävistä. Näihin eläketurvakeskukselle säädettäisiin yhdyslaitostehtäviin viitattaisiin ehdotetussa TEL:n 14 §:n 2 momentissa.

Ehdotetussa TEL:n 14 §:n 4 momentissa olisi täydentävä säännös, jonka mukaan eläketurvakeskus hoitaa muita sellaisia tehtäviä, jotka sille erikseen laissa tai asetuksessa säädetään.

Edellä ehdotetuilla muutoksilla ei muutetaisi niitä tehtäviä, joita eläketurvakeskus jo nykyisinkin voimassa olevien säännösten mukaan hoitaa. Muutokset edellyttäisivät ohjesääntöasetuksen 1 §:n tarkistamista. Muutoksilla on tarkoitus selvittää eläketurvakes-

kuksen asemaa ja tehtäviä yksityisten alojen eläkejärjestelmän yhteistoimintaelimenä. Tarkoituksena on myös selvittää rajanvetoa eläketurvakeskuksen ja 1 päivänä huhtikuuta 1999 aloittaneen Vakuutusvalvontaviraston aseman ja tehtävien välillä.

2.1.2. Eläketurvakeskuksen toimivalta ratkaistaessa, sovelletaanko henkilöön Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvasäädösten ja kansainvälisten sosiaaliturvasopimusten mukaan Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä

Ulkomailla työskentelevien henkilöiden ja heidän työnantajien oikeusturvan parantamiseksi ja eläketurvakeskuksen toimivallan selkeyttämiseksi ehdotetaan, että sosiaaliturva-asetuksen ja sosiaaliturvasopimusten sovellettavaa lainsäädäntöä koskevasta eläketurvakeskuksen päätöksenteosta otettaisiin säännökset TEL:iin ja näihin päätöksiin säädettäisiin muutoksenhakuoikeus.

Tämän vuoksi TEL:n 14 §:n 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan eläketurvakeskus ratkaisee, onko työntekijään, virkamieheen tai yrittäjään sovellettava Suomen lainsäädäntöä koskevaan Euroopan yhteisön sosiaaliturvaa koskevien säädösten tai kansainvälisen sosiaaliturvasopimuksen sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien säännösten tai määräysten mukaan. Eläketurvakeskus ratkaisisi tällaisen asian työnantajan, työntekijän, virkamiehen tai yrittäjän hakeuksesta. Eläketurvakeskuksen ratkaisulta ulottuisi vain niihin tapauksiin, joissa sillä Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvaa koskevien säädösten tai kansainvälisten sosiaaliturvasopimusten ja niihin liittyvien määräysten mukaan on nykyisin toimivalta antaa lähetetyn työntekijän todistus tai muu vastaavanlainen todistus Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta tiettyyn henkilöön. Näissä tapauksissa se voisi myös hylätä todistuspyynnön.

Siten eläketurvakeskus ratkaisisi Suomen sosiaaliturvalainsäädännön piiriin kuuluvien sosiaaliturva-asetuksen 13, 14, 14 a—14 d, 15 ja 16 artiklassa tarkoitettujen henkilöiden osalta eli esimerkiksi lähetettyjen työntekijöiden, tilapäisesti ulkomailla yritystoimintaa harjoittavien yrittäjien, sosiaaliturva-asetuksen 13 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitettujen virkamiesten ja sellaisina pidettävien henkilöiden sekä 16

artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen, sosiaaliturvalainsäädännön valintaan oikeutettujen diplomaattisten ja konsuliedustustojen palveluksessa olevien ja Euroopan yhteisöjen avustavaan henkilökuntaan kuuluvien henkilöiden osalta.

Ehdotetulla säännöksellä ei laajennettaisi eläketurvakeskuksen nykyistä toimivaltaa ratkaista, sovelletaanko henkilöön Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä. Erona nykyiseen olisi kuitenkin se, että eläketurvakeskus voisi asianosaisen pyynnöstä antaa edellä tarkoitettu ratkaisusta valituskelpoisen päätöksen. Valituskelpoinen päätös annettaisiin ainoastaan silloin, kun joku säännöksessä tarkoitetuista asianosaisista pyytäisi sitä erikseen eläketurvakeskukselta. Muussa tapauksessa eläketurvakeskus antaisi, kuten nykyisinkin, myönteisessä tapauksessa vain lähetetyn työntekijän todistuksen ja kielteisessä tapauksessa ilmoittaisi asiasta vain kirjellä.

Samalla TEL:n 21 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan eläketurvakeskuksen edellä tarkoitettuun valituskelpoiseen päätökseen on oikeus hakea muutosta. Muutoksenhaku tapahtuisi samoin kuin muihinkin eläketurvakeskuksen antamiin valituskelpoisiin päätöksiin.

TEL:n 21 §:ään siirrettäisiin samalla myös muualla TEL:ssä jo olevat sellaiset säännökset, jotka koskevat muutoksenhakuoikeutta eläketurvakeskuksen päätökseen. Samalla TEL:n 1 §:n 6 momentissa ja 10 a §:n 4 momentissa oleva muutoksenhakuoikeutta koskeva säännös voitaisiin poistaa, koska muutoksenhausta näissä pykälissä tarkoitettuihin päätöksiin säädettäisiin edellä ehdotetun mukaisesti TEL:n 21 §:ssä.

Ehdotetussa TEL:n 14 §:n 3 momentissa olisi eläketurvakeskuksen nykyisiin, laissa tai asetuksessa säädettyihin tehtäviin verrattuna uutta ainoastaan eläketurvakeskukselle ehdotettu oikeus ratkaista valituskelpoisella päätöksellä lainkohdassa tarkoitettut asiat Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta.

2.2. Eläketurvakeskuksen hallintoelimet

Eläketurvakeskuksen edustajistoa ja hallitusta koskevat säännökset, jotka ovat nykyisin TEL:n 14 §:n 2 momentissa, ehdotetaan sanamuodoltaan tarkistettuna siirrettäväksi uuteen TEL:n 14 a §:n 1—4 momenttiin.

Samalla ehdotetaan yhtenevästi työeläkeyhtiöistä annetun lain 9 §:ssä olevan säännöksen kanssa, että uuteen TEL:n 14 a §:n 3 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan eläketurvakeskuksen hallituksen jäsen tulee olla hyvämaineisia.

TEL:n 14 a §:n 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös edustajiston jäsenen henkilökohtaisten varajäsenten asettamisesta. Lisäksi pykälän 5 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan edustajiston varsinaisten jäsenten henkilökohtaisiin varajäseniin ja hallituksen varsinaisten jäsenten henkilökohtaisiin varajäseniin sovellettaisiin vastaavasti, mitä varsinaisista jäsenistä on säädetty. Samalla voimassa olevissa säännöksissä olevat maininnat eläketurvakeskuksen hallintoelinten varamiehistä korvattaisiin varajäsen-sanalla.

Nykyinen käytäntökin huomioon ottaen eläketurvakeskuksen hallintoelimiä koskevat muutosehdotukset ovat teknisluontoisia. Ehdotetut muutokset edellyttäisivät myös ohjesääntöasetuksen säännösten tarkistamista muutoksia vastaaviksi.

2.3. Eläketurvakeskuksen valvonta

Uuteen TEL:n 14 a §:ään ehdotetaan säädettäväksi myös 6 momentti, jonka mukaan eläketurvakeskuksen taloudellinen valvonta kuuluisi Vakuutusvalvontavirastolle.

Ehdotetun säännöksen mukaan Vakuutusvalvontavirastolle kuuluisi eläketurvakeskuksen taloudellisen aseman valvonta. Säännös mahdollistaisi erityisesti Vakuutusvalvontaviraston eläketurvakeskuksen tilinpäätökseen kohdistuvan tarkastuksen. Siten Vakuutusvalvontaviraston virkailijoilla olisi oikeus olla läsnä tilintarkastustilaisuudessa kuten sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehillä ennen Vakuutusvalvontaviraston perustamista. Ministeriö vahvistaisi edelleenkin vuosittain eläketurvakeskuksen kuluihin käytettävän osan eläkevakuutusmaksusta. Myös eläketurvainsäädännön kehittämiseen ja yhtenäiseen oikeuskäytäntöön liittyvien eläketurvakeskuksen toimien valvonta jäisi edelleen sosiaali- ja terveysministeriölle.

Huomioon ottaen 1 päivänä huhtikuuta 1999 voimaan tulleet Vakuutusvalvontaviraston perustamiseen liittyneet ohjesääntöasetuksen muutokset, ehdotettu TEL:n 14 a §:n 6 momentti ei edellyttäisi enää ohjesääntöasetuksen muuttamista.

3. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Esityksen valtiontaloudelliset vaikutukset olisivat merkityksettömät. Vakuutusvalvontaviraston eläketurvakeskukseen kohdistama taloudellinen valvonta rahoitettaisiin vakuutustarkastuksen kustannuksista annetun lain (479/1944) nojalla vakuutustarkastusmaksulla kuten aikaisemminkin, kun eläketurvakeskuksen valvonta kuului kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveysministeriölle. Suomen sosiaaliturvalainsäädännön soveltamista koskeviin eläketurvakeskuksen antamiin valituskelpoisiin päätöksiin ehdotettua muutoksenhakuoikeutta käytettäisiin arviolta alle kymmenessä tapauksessa vuodessa.

4. Asian valmistelu

Asia on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä eläketurvakeskuksen ja kansaneläkelaitoksen kanssa. Tapaturmavakuutuslaitosten Liittoa on kuultu asian valmistelun yhteydessä.

Lisäksi asiasta ovat antaneet lausuntonsa valtiovarainministeriön henkilöstöosasto, sisäasianministeriön kuntaosasto, valtiokonttori, Kuntien eläkevakuutus, eläkelautakunta ja vakuutusosikeus.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun eduskunta on sen hyväksynyt.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/1961) 10 a §:n 4 momentti,
 sellaisena kuin se on laissa 559/1993,
muutetaan 1 §:n 6 momentti, 14 § ja 21 §:n 1 momentti,
 sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 6 momentti laissa 1482/1995, 14 § laeissa 469/1969 ja 1167/1996 sekä 21 §:n 1 momentti laissa 878/1994, ja
lisätään lakiin uusi 14 a § seuraavasti:

1 §

Jos eläketurvan järjestämisvelvollisuuden kiertämiseksi oikeustoimelle on annettu sellainen sisältö, joka ei vastaa asian todellista luonnetta tai tarkoitusta, on tätä järjestämisvelvollisuutta ratkaistaessa menetteltävä asian todellisen luonteen ja tarkoituksen mukaisesti. Jos syntyy epäselvyyttä siitä, onko työntekijään sovellettava tätä lakia, ratkaisee asian asianomaisen työnantajan, työntekijän

tai eläkelaitoksen hakemuksesta eläketurvakeskus. Sama koskee tilannetta, jossa voidaan epäillä kysymyksessä olevan eläketurvan järjestämisvelvollisuuden kiertäminen.

Eläketurvakeskus

14 §

Eläketurvakeskuksen tehtävänä on toimia 8 §:n 4 momentin 1, 2 ja 10—13 kohdassa

mainituissa laeissa tarkoitetun yksityisten alojen työeläkejärjestelmän yhteiselimenä ja toiminnallaan edistää tämän eläkejärjestelmän täytäntöönpanoa ja kehittämistä. Lisäksi eläketurvakeskuksen tulee erityisesti:

1) tiedottaa ja antaa neuvontaa työeläkejärjestelmästä;

2) hoitaa sellaisia tehtäviä, jotka edellyttävät eläkelaitosten yhteistoimintaa;

3) selvittää 12 §:n 1 momentin 3—5 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitettujen kulujen jakautuminen eri eläkelaitosten välillä;

4) hoitaa eläkelaitosten valvontaan liittyviä tehtäviä asianomaisen ministeriön määräämässä laajuudessa;

5) antaa viranomaisille lausuntoja ja tehdä esityksiä työntekijäin sekä maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien eläketurvaa tai sen kehittämistä koskevista asioista;

6) suorittaa toimialaansa kuuluvaa tilastojatutkimustoimintaa;

7) harjoittaa toimintaa, joka edistää 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen lakien mukaista toimintaa harjoittavien laitosten yhteistyötä sosiaalivakuutuksen ja sosiaalihuollon piirissä toimivien muiden laitosten ja viranomaisten kanssa; ja

8) huolehtia laissa sille määrättyjen tehtävien hoitamiseksi tarvittavien tietovarastojen ylläpidosta ja eläkelaitosten työeläkelakien mukaista toimintaa varten tarvitsemien tietojen saatavuudesta.

Eläketurvakeskus hoitaa sille eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä annetun lain (165/1999) 3 §:ssä säädetyt yhdyslaitostehtävät.

Eläketurvakeskus ratkaisee työnantajan, työntekijän, virkamiehen tai yrittäjän hakemuksesta, onko Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvaa koskevien säädösten tai Suomen tekemien sosiaaliturvasopimusten sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien säännösten mukaan ulkomailla työskentelevään henkilöön sovellettava Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä, ja antaa ratkaisusta asianomaisen pyynnöstä valituskelpoisen päätöksen. Tämän lisäksi eläketurvakeskus hoitaa Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvaa koskevista säädöksistä ja sosiaaliturvasopimuksista johtuvia muita tehtäviä asianomaisen ministeriön määräämässä laajuudessa.

Edellä 1—3 momentissa mainittujen tehtävien lisäksi eläketurvakeskus hoitaa muita sellaisia tehtäviä, jotka sille erikseen laissa tai asetuksessa säädetään.

14 a §

Eläketurvakeskuksen päättämisvaltaa käyttävät edustajisto ja hallitus.

Edustajiston asettaa asianomainen ministeriö. Edustajistoon on määrättävä jäseniksi työnantaja-, työntekijä- ja yrittäjäjärjestöjen edustajia sekä henkilöitä, jotka ovat perehtyneet vakuutusyhtiö-, vakuutuskassa- ja eläkesäätiötoimintaan sekä vakuutuslainoppiin, vakuutuslääketieteeseen ja vakuutusmatematiikkaan. Edustajiston kullekin jäsenelle on määrättävä henkilökohtainen varajäsen.

Hallitukseen kuuluu asianomaisen ministeriön määräämät puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. Hallitukseen kuuluu myös 11 edustajiston valitsemaa muuta jäsentä, joille kullekin on määrättävä henkilökohtainen varajäsen. Edustajiston työnantajajärjestöjä edustavat jäsenet valitsevat kolme, työntekijäjärjestöjä edustavat jäsenet samoin kolme ja yrittäjäjärjestöjä edustavat jäsenet kaksi hallituksen jäsenistä. Edustajiston kaikki jäsenet yhdessä valitsevat muut kolme hallituksen jäsentä. Hallituksen jäsenen on oltava hyvämaineinen. Hallituksen jäsenistä yhden on oltava vakuutuslakimies, yhden vakuutuslääkäri ja yhden vakuutusmatematiikko.

Eläketurvakeskuksen hallinnosta säädetään tarkemmin eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävässä asetuksessa (431/1961).

Mitä tässä pykälässä ja eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävässä asetuksessa säädetään edustajiston tai hallituksen jäsenestä, sovelletaan vastaavasti edustajiston tai hallituksen jäsenen henkilökohtaiseen varajäseneseen.

Eläketurvakeskuksen taloudellinen valvonta kuuluu Vakuutusvalvontavirastolle. Tähän valvontaan sovelletaan, mitä tässä laissa tai tämän lain nojalla annetussa asetuksessa tai alemman asteisessa säädöksessä säädetään tai määrätään.

21 §

Asianosainen, joka ei tyydy eläkelaitoksen eläkettä taikka työnantajalle tässä laissa säädettyjä velvollisuuksia koskevaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona asianosainen on saanut tiedon päätöksestä. Sama koskee tällaista eläketurvakeskuksen päätöstä ja eläketurvakeskuksen eläkelaitokselle tässä laissa säädettyjä velvollisuuksia koskevaa päätöstä sekä 1 §:n 6 momentissa, 1 c §:n 2 momentissa, 9 a §:n 1 momentissa, 10 a §:n

2 momentissa, 12 §:n 6 momentissa ja Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
14 §:n 3 momentissa tarkoitettua eläketurva- ta .
keskuksen päätöstä.

Helsingissä 28 päivänä toukokuuta 1999

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Sosiaali- ja terveysministeri *Maija Perho*

Laki

työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/1961) 10 a §:n 4 momentti,
 sellaisena kuin se on laissa 559/1993
muutetaan 1 §:n 6 momentti, 14 § ja 21 §:n 1 momentti,
 sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 6 momentti laissa 1482/1995, 14 § laeissa 469/1969 ja 1167/1996 sekä 21 §:n 1 momentti laissa 878/1994, ja
lisätään lakiin uusi 14 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Jos eläketurvan järjestämisvelvollisuuden kiertämiseksi on oikeustoimelle annettu sellainen sisältö, joka ei vastaa asian todellista luonneta tai tarkoitusta, on tätä järjestämisvelvollisuutta ratkaistaessa meneteltävä asian todellisen luonteen ja tarkoituksen mukaisesti. Jos syntyy epäselvyyttä siitä, onko työntekijään sovellettava tätä lakia, ratkaisee asian asianomaisen työnantajan, työntekijän tai eläkelaitoksen hakemuksesta eläketurvakeskus. Sama koskee tilannetta, jossa voidaan epäillä kysymyksessä olevan eläketurvan järjestämisvelvollisuuden kiertäminen. *Eläketurvakeskuksen päätökseen saa hakea muutosta niin kuin 21 §:ssä säädetään.*

Jos eläketurvan järjestämisvelvollisuuden kiertämiseksi *oikeustoimelle on* annettu sellainen sisältö, joka ei vastaa asian todellista luonneta tai tarkoitusta, on tätä järjestämisvelvollisuutta ratkaistaessa meneteltävä asian todellisen luonteen ja tarkoituksen mukaisesti. Jos syntyy epäselvyyttä siitä, onko työntekijään sovellettava tätä lakia, ratkaisee asian asianomaisen työnantajan, työntekijän tai eläkelaitoksen hakemuksesta eläketurvakeskus. Sama koskee tilannetta, jossa voidaan epäillä kysymyksessä olevan eläketurvan järjestämisvelvollisuuden kiertäminen.

10 a §

Tässä pykälässä tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta niin kuin 21 §:ssä on säädetty.

(4 mom. kumotaan)

Eläketurvakeskus

Eläketurvakeskus

14 §

Eläketurvakeskus selvittää 12 §:n 1 momentin 3—5 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitettut kulut sekä suorittaa muita sellaisia

14 §

Eläketurvakeskuksen tehtävänä on toimia 8 §:n 4 momentin 1, 2 ja 10—13 kohdassa mainituissa laeissa tarkoitettun yksityisten

Voimassa oleva laki

tehtäviä, jotka sille erikseen säädetään ja jotka edellyttävät eläkelaitosten yhteistoimintaa. Eläketurvakeskus hoitaa kansainvälisistä sosiaaliturvasopimuksista ja Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvaa koskevista säädöksistä johtuvia tehtäviä asianomaisen ministeriön määräämässä laajuudessa. Eläketurvakeskus hoitaa myös eläkelaitosten valvontaan liittyviä tämän lain mukaisia toimeenpanotehtäviä siten kuin asianomainen ministeriö määrää.

Eläketurvakeskuksen päättävä valtaa käyttävät edustajisto ja hallitus. Edustajiston asettaa sosiaali- ja terveysministeriö ja siihen tulee kuulua työnantaja-, työntekijä- ja yrittäjäjärjestöjen edustajia sekä henkilöitä, jotka ovat perehtyneet vakuutusyhtiö-, avustuskassa- ja eläkesäätiötoimintaan sekä vakuutuslainoppiin, vakuutuslääketieteeseen ja vakuutusmatematiikkaan. Hallituksen muodostavat sosiaali- ja terveysministeriön määräämät puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä 11 edustajiston valitsemaa muuta jäsentä, joille kullekin on nimettävä henkilökohtainen varamies. Jäsenistä ja heidän varamiehistään saavat edustajiston työnantajajärjestöjä edustavat jäsenet valita kolme, työntekijäjärjestöjä edustavat jäsenet samoin kolme ja yrittäjäjärjestöjä edustavat jäsenet kaksi sekä kolme edustajiston kaikki jäsenet yhdessä. Hallituksen jäsenistä tulee yhden olla vakuutuslakimies, yhden vakuutuslääkäri ja yhden vakuutusmatematiikko. Eläketurvakeskuksen hallinnosta ja tehtävistä määrätään ohjesäännössä, joka annetaan asetuksella.

Ehdotus

alojen työeläkejärjestelmän yhteiselimenä ja toiminnallaan edistää tämän eläkejärjestelmän täytäntöönpanoa ja kehittämistä. Lisäksi eläketurvakeskuksen tulee erityisesti:

1) tiedottaa ja antaa neuvontaa työeläkejärjestelmästä;

2) hoitaa sellaisia tehtäviä, jotka edellyttävät eläkelaitosten yhteistoimintaa;

3) selvittää 12 §:n 1 momentin 3—5 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitettujen kulujen jakautuminen eri eläkelaitosten välillä;

4) hoitaa eläkelaitosten valvontaan liittyviä tehtäviä asianomaisen ministeriön määräämässä laajuudessa;

5) antaa viranomaisille lausuntoja ja tehdä esityksiä työntekijäin sekä maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien eläketurvaa tai sen kehittämistä koskevissa asioissa;

6) suorittaa toimialaansa kuuluvaa tilastojen tutkimustoimintaa;

7) harjoittaa toimintaa, joka edistää 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen lakien mukaista toimintaa harjoittavien laitosten yhteistyötä sosiaalivakuutuksen ja sosiaalihuollon piirissä toimivien muiden laitosten ja viranomaisten kanssa; ja

8) huolehtia laissa sille määrättyjen tehtävien hoitamiseksi tarvittavien tietovarastojen ylläpidosta ja eläkelaitosten työeläkelakien mukaista toimintaa varten tarvitsemien tietojen saatavuudesta.

Eläketurvakeskus hoitaa sille eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä annetun lain (165/1999) 3 §:ssä säädettyt yhdyslaitostehtävät.

Eläketurvakeskus ratkaisee työnantajan, työntekijän, virkamiehen tai yrittäjän hakemuksesta, onko Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvaa koskevien säädösten tai Suomen tekemien sosiaaliturvasopimusten sovellettavaa lainsäädäntöä koskevien säännösten mukaan ulkomailla työskentelevään henkilöön sovellettava Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä, ja antaa ratkaisusta asianomaisen pyynnöstä valituskelpoisen päätöksen. Tämän lisäksi eläketurvakeskus hoitaa Euroopan yhteisöjen sosiaaliturvaa koskevista säädöksistä ja sosiaaliturvasopimuksista johtuvia muita tehtäviä asianomaisen ministeriön määräämässä laajuudessa.

Edellä 1—3 momentissa mainittujen tehtävien lisäksi eläketurvakeskus hoitaa muita

Voimassa oleva laki

Ehdotus

sellaisia tehtäviä, jotka sille erikseen laissa tai asetuksessa säädetään.

14 a §

Eläketurvakeskuksen päättämisvaltaa käyttävät edustajisto ja hallitus.

Edustajiston asettaa asianomainen ministeriö. Edustajistoon on määrättävä jäseniksi työnantaja-, työntekijä- ja yrittäjäjärjestöjen edustajia sekä henkilöitä, jotka ovat perehtyneet vakuutusyhtiö-, vakuutuskassa- ja eläkesäätiötoimintaan sekä vakuutuslainoppiin, vakuutuslääketieteeseen ja vakuutusmatematiikkaan. Edustajiston kullekin jäsenelle on määrättävä henkilökohtainen varajäsen.

Hallitukseen kuuluu asianomaisen ministeriön määräämät puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. Hallitukseen kuuluu myös 11 edustajiston valitsemaa muuta jäsentä, joille kullekin on määrättävä henkilökohtainen varajäsen. Edustajiston työnantajajärjestöjä edustavat jäsenet valitsevat kolme, työntekijäjärjestöjä edustavat jäsenet samoin kolme ja yrittäjäjärjestöjä edustavat jäsenet kaksi hallituksen jäsenistä. Edustajiston kaikki jäsenet yhdessä valitsevat muut kolme hallituksen jäsentä. Hallituksen jäsenen on oltava hyvämaineinen. Hallituksen jäsenistä yhden on oltava vakuutuslakimies, yhden vakuutuslääkäri ja yhden vakuutusmatematiikko.

Eläketurvakeskuksen hallinnosta säädetään tarkemmin eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävässä asetuksessa (431/1961).

Mitä tässä pykälässä ja eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävässä asetuksessa säädetään edustajiston tai hallituksen jäsenestä, sovelletaan vastaavasti edustajiston tai hallituksen jäsenen henkilökohtaiseen varajäseneseen.

Eläketurvakeskuksen taloudellinen valvonta kuuluu Vakuutusvalvontavirastolle. Tähän valvontaan sovelletaan, mitä tässä laissa tai tämän lain nojalla annetussa asetuksessa tai alemman asteisessa säädöksessä säädetään tai määrätään.

21 §

Asianosainen, joka ei tyydy eläkelaitoksen tai eläketurvakeskuksen eläkettä taikka eläkelaitokselle tai työnantajalle tässä laissa

21 §

Asianosainen, joka ei tyydy eläkelaitoksen eläkettä taikka työnantajalle tässä laissa säädettyjä velvollisuuksia koskevaan päätök-

Voimassa oleva laki

säädetyjä velvollisuuksia koskevaan päätöseen, saa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona asianosainen on saanut tiedon päätöksestä.

Ehdotus

seen, saa hakea siihen muutosta eläkelautakunnalta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona asianosainen on saanut tiedon päätöksestä. *Sama koskee tällaista eläketurvakeskuksen päätöstä ja eläketurvakeskuksen eläkelaitokselle tässä laissa säädetyjä velvollisuuksia koskevaa päätöstä sekä 1 §:n 6 momentissa, 1 c §:n 2 momentissa, 9 a §:n 1 momentissa, 10 a §:n 2 momentissa, 12 §:n 6 momentissa ja 14 §:n 3 momentissa tarkoitettua eläketurvakeskuksen päätöstä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta .
